संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ

मानवविज्ञान विद्याशाखा

(Faculty of Humanities)

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार (NEP)

अभ्यासक्रम

<u>Syllabus</u>

Three Years- Six Semesters Bachelor's Degree Programme

Degree of Bachelor of Arts

बी. ए. द्वितीय वर्ष - सत्र - 3 व सत्र - 4 (NEP)

Level - 5.0

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor - Pali & Prakit Literature

(DSC-Code- 645)

मेजर / मायनर - DSC - पाली आणि प्राकृत साहित्य

Effective from Academic year -2025-26

पाली आणि प्राकृत भाषा अभ्यास मंडळ

Sant Gadge Baba Amravati University

Three Year Six Semesters Programme : Bachelor's of Arts (B.A.) With Major- **Pali & Prakrit Literature** and Minor - **Pali & Prakrit Literature** (NEP)

Faculty : Humanities, B. A. Second Year -Semester - III (NEP), Level - 5.0

Scheme - Teaching - Learning -Examination

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor - **Pali & Prakrit Literature (पाली आणि प्राकृत वाड्मय) DSC Code - 645**

S No.	Semester	Vertical	NEP Vertical Type	Course Code	Course Title	Teaching Scheme Hours (Per week)			Learning (Per week)		Teaching Work Load Hours	Marks /Examination		
						L	P	Total	Total Hours	Credit Offered		External	Internal	Total
1	B.A. Semester - III	a	Major-DSC- Pali & Prakrit Literature	**645203**	Major - III (Theory) **पाली गद्य व पद्य साहित्य**	4	--	4	4	4	4	60	40	100
2				**645204**	Major - IV (Theory) **सुत्तपिटक : दिघनिकाय व जातक**	3	--	3	3	3	3	60	40	100
3			IKS - Major-DSC- Pali & Prakrit Literature	**645241**	Major- **IKS - पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास**	1	-	1	1	1	1	---	25	25
4		b	Minor-DSC- Pali & Prakrit Literature	**645231**	Minor - III (Theory) **मिलिन्द प्रश्न**	4	--	4	4	4	4	60	40	100
5		e	Value Education Course (VEC)-	751201	**VEC- I (A)** - Understanding India	1	--	1	1	1	1	--	25	25
6				751202	**VEC- I (B) -** Environmental Education-I	1	-	1	1	1	1	--	25	25
7		d	**II) Skill Enhancement Courses(SEC)**	751203	**SEC- life Skills - III-** Universal Human Value (love, and Compassion, Truth, Non-Violeance, Righteousness, Pease, Service, Renunciation (Sacrifice) Tyag)	1	--	1	1	1	1	--	25	25
8				751204	**SEC life Skills - III- Leadership & Managerial skills** (Leadership skills, Managerial skills Entrepreneurship, Innovative Leadership and Design Thinking, Ethics and Integrity)	1	--	1	1	1	1	--	25	25
9		c	Generic/Open Elective (OE)	---	**OE-5 Other than Faculty of Humanities**	2	--	2	2	2	2	30	20	50
10				---	**OE-6 Other than Faculty of Humanities**	2	--	2	2	2	2	30	20	50
11		f	Co-Curricular Courses	NSS/UBA/ NCC cultural / sports /Yoga stc		--	4	4	4	4	2	4		
										22				

L: Lecture, T: Tutorial, P: Practical/ Practicum Total Credits offered : 22(Max), Total credits to be earned : 20 (Min) / Batch-size (16)

Sant Gadge Baba Amravati University

Three Year Six Semesters Programme : Bachelor's of Arts (B.A.) With **Major- Pali & Prakrit Literature** and **Minor - Pali & Prakrit Literature** (NEP)

Faculty : Humanities, B.A. Second Year -Semester - IV (NEP), Level - 5.0

Scheme - Teaching - Learning -Examination

Department Specific Core (DSC) /Subject- Major / Minor - **Pali & Prakrit Literature (पाली आणि प्राकृत वाड्मय) DSC Code - 645**

S N o.	**Semester**	Vertical	NEP Vertical Type	Course Code	Course Title	Teaching Scheme Hours (Per week) L	P	Total	Learning (Per week) Total Hours	Credit Offered	**Marks /Examination** External	Internal	Total
1	B. A. Semester-IV	a	Major - DSC - Pali & Prakrit Literature	**645205**	Major - V (Theory) **जातक व थेरगाथा**	4	--	4	4	4	60	40	100
2				**645206**	Major - VI (Theory) सुत्तनिपात व जातक	5	--	5	5	5	60	40	100
3			Major -**IKS** -DSC- Pali & Prakrit Literature	**645242**	Major- **IKS -** **पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास**	1	-	1	1	1	---	25	25
4		b	Minor- DSC- Pali & Prakrit Literature	**645232**	Minor -IV (Theory) **खुद्दकपाठ व धम्मपद**	4	--	4	4	4	60	40	100
5			**Minor- Elective** DSC- Pali & Prakrit Literature (Students select Any One)	**645233**	Minor Elective - V (A) (Theory) **भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म -1**	4	--	4	4	4	60	40	100
6				**645234**	Minor Elective - V (B) (Theory) **भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म -2**								
7		e	Value Education Course (VEC)	751205	VEC-II-(A)- Digital Technological solutions	1		1	1	1	1	---	25
8				751206	VEC-II-(B)-Environmental Education-II	1		1	1	1	1	---	25
		f	Co-Curricular Courses	NSS/UBA/ NCC cultural / sports /Yoga stc		--	4	4	4	2	--	--	--
										22			

L: Lecture, T: Tutorial, P: Practical/ Practicum Total Credits offered : 22(Max), Total credits to be earned : 20 (Min) / Batch-size (16)

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

Members of the Board of Studies in the subject of Pali & Prakrit

under the faculty of Humanities

S. N.	Name of the Member	Designation	
1	डॉ. बंडू शालीक मानवटकर	अध्यक्ष	सहयोगी प्राध्यापक व विभाग प्रमुख , पाली व प्राकृत विभाग मधुकरराव पवार कला महाविद्यालय मुर्तीजापुर, जि. अकोला.
2	डॉ. रेखा जे. पर्वतकर (वानखेडे)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग तक्षशीला महाविद्यालय , अमरावती .
3	डॉ. रजनी भिमराव गेडाम (सोनुले)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय , अमरावती.
4	डॉ. राजेश विश्वनाथ चौरपगार	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग स्व. भास्करराव शिगणे कला , प्रा. नारायणराव गावंडे विज्ञान व आशालता गावंडे वाणिज्य महाविद्यालय साखरखेर्डा , जि. बुलढाणा.
5	डॉ. मनोहर तुळशीराम कुंभारे	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग वसंतराव नाईक शासकीय कला व समाज विज्ञान संस्था, नागपूर.
6	प्रा. गंगाधर हिरामण पांडे	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख तक्षशीला महाविद्यालय दारापूर , जि. अमरावती.

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० – नुसार अभ्यास्क्रम

विभाग - अ (Part-A)

विद्याशाखा : मानवविज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम / वाङःमय / बी . ए .

Three years Six Semester Bachelor's Digree Progromme
Department Specific Core (DSC) / Subject:- Pali & Prakrit literature
(Subject Code 645) **विषय : - पाली व प्राकृत वाड्मय**

Major/DSC - विषय संकेतांक : - ६४५

प्रस्तावना:-

पालीभाषा ही भारतातील अत्यंत प्राचीन भाषा आहे बुद्धाचे तत्वज्ञान जाणून घेण्यासंबंधीचे महत्वाचे साहित्य पाली भाषेतच आहे. भगवान बुद्धाचे जीवन, त्याची जीवनचर्या, त्यांचे आदर्श जीवन, त्याची बुद्धत्वप्राप्ती, त्यांनी केलेले धम्मचक्र प्रवर्तन, भिक्खू संघाची स्थापना, भिक्खूनी संघाची स्थापणा, तसेच जातक कथाच्या माध्यमातून बोधिसत्वाच्या कथा बोधपर मनोरंजनासह, जानरंजनासह, सर्वांगीन व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने, मानवी मूल्य जोपासण्याच्या दृष्टीने, नैतिक मूल्यावर आधारित पाली आषेच्या अध्ययनाचा विविधांगी उपयोग आहे. मनोवैज्ञानिक, समाजशास्त्रीय, आणि आधुनिक विज्ञानाच्या दृष्टीने देखील पाली भाषा ही समृद्ध आहे. सध्याच्या संगणकीय युगात जागतिक पातळीवर पाली भाषेच्या अध्ययन अध्यापनात वाढत असलेली रुची पाहता आपल्या विद्यापीठांना देखील या अफाट जान संग्रहाचा लाभ व्हावा, या दृष्टीने पाली भाषेचे अध्ययन होणे अत्यंत उपयुक्त आहे.

programme Outcomes (POs)

1) गद्य पाठाच्या उताऱ्याचा अनुवाद करता येईल.
२) गद्य पाठांचा सारांश स्वतःच्या शब्दात लिहिणे शक्य होईल.
३) गद्य पाठातील गाथांचे संदर्भासह भाषांतर व स्पष्टीकरण करता येईल.
४) पद्यपाठातील गाथांना अभ्यासून सारांश सादर करता येईल.
५) संपूर्ण अभ्यासक्रमाचे चिकित्सक अभ्यास करून वस्तुनिष्ठ व टिकनात्मक प्रश्नांची उत्तरे देता येतील.
६) कौशल्यावर आधारित अभ्यासक्रमाची कौशल्य प्राप्त होतील.
७) गद्य व पद्म पाठाच्या अध्ययनामुळे वैज्ञानिक दृष्टी प्राप्त होईल.

Programme Specific Objective (PSOS)

१) पाली भाषेचे अध्ययन करून त्या भाषेबद्दल आवड निर्माण करणे

२) पाली भाषेतील तत्त्वज्ञान गद्य व पद्य अशा विविध पैलूचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे.

३) पाली भाषेतील उच्चतम नैतिक मूल्य स्त्री व पुरुष समानता संगणकीय पाली अशा आधुनिक विषयांची जाणीव करून देणे.

४) पाली भाषा ही प्राचीन भाषा असली तरी सुद्धा आजच्या काळात त्याभाषेत विविध अंगाने साहित्य निर्मिती होत आहे. त्यावर आधारित पाठाच्या माध्यमातून अधोरेखित करणे या अभ्यासक्रमाचे एक महत्त्वपूर्ण उद्दिष्ट आहे.

* पाली विषयामध्ये रोजगाराच्या विविध संधी

१) पाली भाषेचा वैज्ञानिक पद्धतीने अभ्यास केला तर आपली वर्तमान भाषा समजण्यास मदत होते श्रीलका ब्रह्मदेश आणि लाहोस येथील भाषांवर सुद्धा पाली भाषेचा प्रभाव आहे. त्यामुळेच भारतीय विद्याध्यर्थ्यांना या देशांसोबत भारतीय संस्कृती संबंधी विचारांचे आदान प्रदान करता येईल.

२) शिक्षक व प्राध्यापक शासकीय व निमशासकीय स्तरावर शाळा महाविद्यालयांमध्ये पाली भाषा वर्ग सुरु आहेत व सातत्याने पाली भाषेची मागणी वाढत आहे.

3) भाषेच्या अनुवादाच्या अनेक संधी उपलब्ध आहेत

४) पुस्तक निर्मिती जनसामान्यांच्या भाषेमध्ये पाली साहित्य अनुवादित प्रकाशित करणे

५) बौद्ध संस्कार विधी करिता संधी उपलब्ध आहे

६) आकाशवाणी दूरदर्शन व उद्बोधन मार्गदर्शन कार्यास संधी उपलब्ध आहे.

७) सैन्य दलामध्ये सैनिकांना मार्गदर्शन करण्यासाठी सैन्य धर्मगुरु पदावर मोठ्या प्रमाणात संधी उपलब्ध आहे

८) अनुवादक जागतिक स्तरावर पाली विषयाच्या आकर्षणाचा आवडीचा विचार करता विविध देशांमध्ये अनुवादाच्या संधी प्राप्त होऊ शकतात.

९) संपूर्ण पाली त्रिपिटक भाषांतर करण्याकरिता लहान लहान ग्रंथाच्या माध्यमाने भाषांतराच्या संधी उपलब्ध होतील.

१०) विपश्यना संशोधन विन्यास इगतपुरी येथे अनुवाद लिखाण प्रसार प्रचार व संशोधनाच्या संधी उपलब्ध आहे.

११) ऑनलाइन पाली भाषा शिकवणी वर्ग घेण्याची संधी प्राप्त होईल.

१२) you tubeच्या माध्यमातून पाली मधील तत्त्वज्ञान कथा व गाथा यांचे पठाण करून अनेक संधी प्राप्त होतील.

१३) ताण तणावाचे व्यवस्थापन करण्याकरिता विपश्यनाद्वारे रोजगार संधी उपलब्ध होईल.

१४) विहारांमध्ये बुद्धाच्या धम्माचे जान सामान्य लोकांमध्ये पोहोचवता येईल.

१५) लेखन क्षेत्रामध्ये ग्रंथलेखन, कथालेखन, वृत्तलेखन व लिखाण्याच्या संधी प्राप्त होतील.

१६) धार्मिक स्थळे पर्यटनामध्ये मार्गदर्शक म्हणून संधी उपलब्ध होईल.

१७) संशोधन करण्याकरता भारत सरकार शिष्यवृती लघुशोध प्रबंध, शोध प्रबंध करण्याकरता संधी उपलब्ध

१८) प्रेरकवक्ता प्रबोधनात्मक कार्यामध्ये योग्य प्रबोधन करता येईल.

१९) इतिहासाच्या दृष्टीने पाली साहित्याचे फार महत्त्व आहे तो सांस्कृतिक ठेवा पाली साहित्यामध्ये समाविष्ट आहे त्याचा आज तागायत पर्यंत अभ्यास झालेला नाही तशा प्रकारचा अभ्यास करता येईल.

२०) धर्म व दर्शनीय दृष्टीने पाली भाषेचे महत्व जनसामान्य लोकांना सांगता येईल.

२१) प्राचीन काळामध्ये पाली साहित्यात जीवक नावाचा प्रसिद्ध वैद्य होता. त्याने अनेक भिक्षु राजे महाराजे व सामान्य व्यक्तीवर नैसर्गिक पद्धतीने सोप्या पद्धतीने उपचार केले. या सर्वांचा उल्लेख त्रिपिटकामध्ये वारंवार येतो त्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना फार लाभ होऊ शकतो.

२२) टेलिग्राम व यूट्यूब च्या माध्यमातून सामान्य लोकांना पाली भाषेचे मार्गदर्शन करता येईल.

२३) विविध स्पर्धा परीक्षांमध्ये बौद्ध तत्त्वज्ञांनावर विचारलेले प्रश्न सोडविण्यास मदत होईल.

विभाग :- ब (Part - B)

संतगाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार अभ्यासक्रम

विद्याशाखा : मानव विज्ञान

Syllabus

B. A. Semester- III (NEP) Level - 5.0

Major - DSC- Pali & Prakrit Literature

Course Code - 645203

Course Title- Major -III (Theory) - पाली गद्य व पद्य साहित्य

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester- III	5.0	Major – DSE – Pali & Prakrit Literature	645203	Major-III (Theory) पाली गद्य व पद्य साहित्य	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

अभ्यास पत्रिका : ३ पाली गद्य व पद्य साहित्य

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील पाली गद्य व पद्य साहित्यचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील गद्य व पद्याच्या अभ्यासाने त्यांना तत्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . पाली गद्य व पद्यातील अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल .		
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली गद्य व पद्यातील सुत्ताचा व गाथाचा अभ्यास करतांना शीलवंताचे शुभ परिणाम अभ्यासता येईल २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील गद्य व पद्य अभ्यास करतांना त्यातील अतिशय महत्वाचे सुत्त व त्या संपूर्ण सुत्तात तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या कथा असल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ३ . पाली गद्य व पद्य साहित्यात बुद्ध विचाराचे सुत्त असल्यामुळे त्यातील प्रत्येक सुत्त हे बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .		
Unit / विभाग	**Contents/ उपघटक**	**अध्यापन तास**	**गुण विभागणी**

Unit – I	**पाली तिपिटक ऐक परिचय , अत्त दीपो भव , सरणत्तय , दससिक्खापद**	**१० तास**	**12**
Unit – II	**का पय्याति , रठ्ठीय कल्याणकारी योजनिक – तथागतो , वज्जीनं सत्त अपरिहानीय धम्मा**	**१० तास**	**12**
Unit – III	**उछुंगजातक , सिलविमसन जातक , मनिचोर जातक , राजोवाद जातक**	**१० तास**	**12**
Unit – IV	**महामंगल सुत्त , रतन सुत्त , आवाहन सुत्त , पराभव सुत्त**	**१० तास**	**12**
Unit – v	**सुनित थेर , आनंदथेर , पुण्णीकाथेरी , पटाचारा थेरी**	**१० तास**	**06**
Unit – VI	**चत्तारिअरिय सच्चानी , पारमिता, पब्बजा , निब्बाण**	**१० तास**	**06**
		एकूण तास =60	**एकूण गुण =60**

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिह उपाद्ध्याय, हिंदी साहित्य संम्मेलन प्रयाग , इलाबाद.

२ . सुत्तनिपात , डॉ . विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन दिल्ली .

३ . जातक कथा, मराठी अनुवाद , डॉ. विमलकीर्ती, समता प्रकाशन , नागपूर.

४ . थेरगाथा , पाली हिंदी , डॉ. विमलकीर्ती, सम्यक प्रकाशन , दिल्ली.

५ . थेरीगाथा , पाली हिंदी , डॉ. विमलकीर्ती, सम्यक प्रकाशन , दिल्ली .

६ . खुद्दकनिकाय ,वि. वि. इगतपुरी, स. ना. गोयंका .

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	**६० गुण**
	अंतर्गतमूल्यमापन -	**४० गण**
	एकूण गुण	**१०० गुण**
	Exam Duration	**३ तास**
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधरित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	**२० गुण**
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , क्षेत्र प्रकल्प कार्य यातील कोणताही एक पर्याय निवडावा .	**२० गुण**
	एकूण गुण	४०

************************ **निठ्ठितो** ******************************

Syllabus

B. A. Semester- III (NEP) Level - 5.0

Major - DSC - Pali & Prakrit Literature

Course Code - 645204

Course Title- Major -IV (Theory) - सुत्तपिटक : दिघनिकाय व जातक

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-III	5.0	Major – DSE –Pali & Prakrit Literature	645204	Major - IV (Theory) सुत्तपिटक : दिघनिकाय व जातक	3	3	3	45	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील दिघनिकाय व जातक ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल** **२ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील दिघनिकाय ग्रंथातील तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल** **३. जातक ग्रंथातील अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल .** **४ . दिघनिकाय व जातक या ग्रंथातील अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . तसेच नैतिकता जोपासता येईल थेरीयांचे जीवन व जाताकातील बोध घेता येईल .**
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	**१ . पाली साहित्यातील ग्रंथातील अभ्यासाला आलेल्या दिघनिकाय या ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल .त्या अभ्यासल्यामुळे सिलाचे महत्त्व समजून घेता येईल.** **२ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील सुत्तपिटकातील दिघनिकाय व जातक अतिशय महत्वाचे आहेत त्या संपूर्ण गाथा व सुत्ता मध्ये तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे सुत्त व गाथा असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल.** **३ . दिघनिकाय व जातक अभ्यासताना त्यात बुद्धाचा विचार असल्यामुळे यातील प्रत्येक सुत्त व प्रत्येक गाथा हे बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल .**

Unit / विभाग	**Contents**/ **उपघटक**	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	ब्रम्हजाल सुत्त : परिब्बाजक कथा , चूळसील , महासील	७ तास	१२ गुण
Unit – II	सामय्यफलसुत्त : कोमारभचजीवक कथा , पूरणकस्सपवादो, मक्खलीगोसालवदो	७ तास	१२ गुण
Unit – III	अम्बठ्ठसुत्त : पोक्खरसातीवत्थू , अम्बठ्ठमाणवो , अम्बठ्ठवंसकथा	८ तास	१२ गुण
Unit – IV	सेखिववाणिज जातक , सुखविहारी जातक , लक्खनमिग जातक , मालुत जातक	८ तास	१२ गुण
Unit – v	गोजानीय जातक , कन्हजातक , मुनिक जातक , मच्छजातक	८ तास	०६ गुण
Unit – VI	बक जातक , नन्द जातक , कपोत जातक , रोहिणी जातक	७ तास	०६ गुण
		एकूण तास =६०	एकूण गुण = ६०

संदर्भ ग्रंथ :- १ . दिघनिकाय अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , प्रगतीवादी प्रकाशन , नागपूर .

२ . जातक कथासंग्रह भाग – १ , २ व ३ मराठी भाषांतर धर्मानंद कोसंबी , महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ .

३. जातक कथा हिंदी अनुवाद , भदंत आनंद कोसल्यायान

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

अभ्यासक्रम :- बी . ए . दुतीयवर्ष : सत्र : तिसरे विषय – पाली व प्राकृत साहित्य (DSC/ Minor)

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , क्षेत्र प्रकल्प ,यावर आधारित कोणतेही एक	२० गुण
	एकूण गुण	४०

********************** निष्ठतो **************************

Syllabus

B . A . Semester – III (NEP) Level : 5.0

Major-IKS- DSC - Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645241

Course Title- Major- IKS- पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -१

Semester-III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	IKS-DSC-Major Pali & Prakrit Literature	645241	Major - IKS पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -१	1	1	1	15	एकूण गुण =25 अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण = 10 Class Test=15

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . पाली साहित्यातील प्रथम बोद्ध संगीती केव्हा व कुठे झाली त्याची माहिती होईल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील राजगृह येथे झालेल्या प्रथम महत्व समजून घेता येईल ३ . दुसरी बोद्ध संगीती कुठे व केव्हा झाली त्या संगीतीचे काय महत्व होते त्याची माहिती होईल ४ . पहिल्या व दुसर्या संगीती मध्ये भाग घेणार्या भिक्षुंणची संख्या व ज्ञानाची माहिती होईल ५ . पहिल्या बोद्ध संगीती मध्य व दुसऱ्या संगीती मध्ये कशाचे संगायन करण्यात आले ते कळेल**
Course outcomes /अभ्यासपत्रि केची फलनिष्पत्ती	**१ . पाली साहित्यात बोद्ध संगीतीचे अतिशय महत्त्व आहे. बुद्धाचे उपदेश त्या संगीतीमध्ये संगायन करण्यात आले त्या कार्य पनालीचा अभ्यास करता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील प्राचीन बोद्ध संगीतीचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . पाली साहित्यातील बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बोद्ध तत्त्वज्ञान समजून घेता येईल . ४ . बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.**

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	प्रथम बोद्ध संगीती	७ तास	7
Unit – II	दुतीय बोद्ध संगीती	८ तास	8
अभ्यास क्रमावर आधरित घटकावर गृहपाठ = १० गुण व घटक चाचणी =15 गुण		**एकूण तास = 15**	**एकूण गुण =15**

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद),बुद्धभूमी प्रकाशन नागपूर.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . बोद्ध धर्म के २५०० वर्ष , डॉ. पी. व्ही. बापट , प्रकाशन विभाग, सूचना और प्रसारण मंत्रालय भारत.

Syllabus

B . A . Semester – III (NEP) Level : 5.0

Minor- DSC - Pali & Prakrit Literature

Subject Code :- 645231

Course Title - Minor -III (Theory) मिलिन्द प्रश्न

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-III	5.0	Minor – DSC –Pali & Prakrit Literature	645231	Minor III (Theory) मिलिन्द प्रश्न	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मिलिन्द प्रश्न ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल** **२ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मिलिन्द प्रश्न ग्रंथातील अभ्यास करताना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल .** **३ . मिलिन्द प्रश्न ग्रंथातील विषयाच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील वेगवेगळे प्रश्न वेगवेगळ्या संदर्भात वेगवेगळ्या लोकांना सागितले ते अभ्यासता येईल .**
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	**१ . मिलिन्द प्रश्न ग्रंथाच्या अभ्यासाने अभ्यासक आपल्या व्यवहारिक जीवनाचे महत्त्व समजेल** **२ . मिलिन्द प्रश्न ग्रंथाच्या अभ्यासाने व्यवहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल .** **3 . मिलिन्द प्रश्न** या ग्रंथाच्या **अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये तार्किक दृष्टीकोन निर्माण होईल व तर्कशक्तीचा विकास होऊन समाजातील सत्य व असत्य समजेल व विवेक बुद्धीचा विकास होईल .**

अभ्यासपत्रिका- 3 मिलिन्द प्रश्न (DSC/Minor) 645 231

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विविभागणी
Unit – I	सागल नगरीचे वर्णन , नागसेनस्स मिलिन्दस्स च पुब्बजातिकथा , पुरणेन कसस्पेन रय्यो समागमो , मख्खलि गोसालेन मिलिन्दस्स समागमो	१० तास	१२ गुण
Unit – II	सो महासेन देवपुत्त याचेमि , रोहणस्स दण्ड कम्म , महासेनेस्स पतुभाव , आयस्मता रोहणेन नागसेन दारकस्स समागमो	१० तास	१२ गुण
Unit – III	नागसेनस्स पब्बज्जा, नागसेनस्स धम्मदेसना , नागसेनेन सागल नगरे आगमन , नागसेनेन मिलिन्दस्स पठम समागमो	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	चत्तारी अरियो सच्च , अरियो अठ्ठगिको म्गगो , बोधिसत्व , पारमिता	१० तास	१२ गुण
Unit – v	पाली साहित्यातील मानवी मुल्ये , आधुनिक काळात पाली भाषेचे महत्व ,पाली साहित्यातील स्त्री पुरुष समानता , पाली साहित्य व पर्यावरण	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	पहिली धम्म संगीती , दुसरी धम्म संगीती , तिसरी धम्म संगीती , चौथी धम्म संगीती	१० तास	०६ गुण
		एकूण तास =६०	एकूण गुण = ६०

संदर्भ ग्रंथ :- १ . मिलिन्द प्रश्न , मराठी भाषांतर , डॉ. विमलकीर्ती , समता प्रकाशन , नागपूर .

२ . मिलिन्द प्रश्न , मराठी अनुवाद संपादक , सदानंद स्थविर , सुगत प्रकाशन , नागपूर .

3 . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

4 . मज्झिमनिकाय , भिक्षु जगदीश काश्यप , पाली पब्लिकेशन बोर्ड पटना .

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजुषा ,क्षेत्र प्रकल्प , कोणताही एक पर्याय निवडा	२० गुण
	एकूण गुण	४०

********** Complete **********

*** सत्र तीन समाप्त ***

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

विद्याशाखा : मानव विज्ञान

Syllabus

B. A. Semester – IV (NEP) Level : 5.0

Major - DSC - Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645205

Course Title- Major-V (Theory) - जातक व थेरगाथा

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester- IV	5.0	Major DSC- Pali & Prakrit Literature	645205	Major-V (Theory) **जातक व थेरगाथा**	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

अभ्यास पत्रिका : ५ जातक व थेरगाथा

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील जातक ग्रंथातील जातक कथांचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील जातक कथा व थेरगाथा यामधील तत्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . जातक कथा ग्रंथातील जातक कथा अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . जातक कालीन समाज वेवस्था कौटुंबबिक व्यवहार समजून घेता येईल . ४ . थेरीगाथा ग्रंथातील थेरीयांच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . ५ . जातक व थेरगाथा ग्रंथ अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भारतील सामाजिक स्थिती आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक ,सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावहारिक स्थती अभ्यासता येईल .
चै Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . जातक कथा अभ्यास करतांना जातक कथेतील शीलवंताचे शुभ परिणाम त्यांच्यात येईल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील थेरगाथा ग्रंथात अतिशय महत्वाचे थेर आहेत त्या संपूर्ण थेरांवर तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या असल्यामुळे त्यामुळे विद्यार्थ्यांना त्यांचे जीवन समृद्ध होईल. ३ . जातक कथा ग्रंथात बुद्ध विचाराच्या कथा असल्यामुळे त्यातील प्रत्येक कथा हे बुद्धवचन आहे असे समजून बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना जीवनात आत्मसात होईल. ४ . विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी

Unit – I	**भीमसेन जातक नं -80, कुहक जातक नं.-89,** **नामसिद्धी जातक नं 97, कूटवाणिज जातक नं -98**	**१० तास**	**१२ गुण**
Unit – II	**नंगलीस जातक नं. 123, अंबजातक नं.124,** **गोधजातक नं. 138, उभतोभट्ट जातक नं. 139**	**१० तास**	**१२ गुण**
Unit – III	**सिगाल जातक नं. 142 , विरोच जातक नं. 143** **राजोवाद जातक नं. 151, मानिचोर जातक नं. 194**	**१० तास**	**१२ गुण**
Unit – IV	**सुभूतित्थेरगाथा , महाकोट्ठीकत्थेरगाथा ,** **कंखारेवतत्थेरगाथा , पुण्णत्थेरगाथा**	**१० तास**	**१२ गुण**
Unit – v	**दब्बत्थेरगाथा , सीतवनियत्थेरगाथा , भल्लियत्थेरगाथा ,** **विरत्थेरगाथा**	**१० तास**	**०६ गुण**
Unit – VI	**पिलिन्दवच्छत्थेरगाथा, पुण्णमासत्थेरगाथा ,** **चूळवच्छत्थेरगाथा , महावच्छात्थेरगाथा**	**१० तास**	**०६ गुण**
		एकूण ६० तास	**एकूण ६० गुण**

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिह उपाद्ध्याय, हिंदी साहित्य संम्मेलन प्रयाग , इलाबाद.

२ . थेरगाथा पाली - हिंदी अनुवाद , डॉ . विमलकीर्ती , समेय्क प्रकाशन दिल्ली .

3 . जातक कथासंग्रह भाग – १, २, ३ , धर्मानंद कोसंबी ,महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई.

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	**६० गुण**
	अंतर्गतमूल्यमापन -	**४० गण**
	एकूण गुण	**१०० गुण**
	Exam Duration	**३ तास**
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधरित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	**२० गुण**
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार, प्रश्न मंजुषा यातील कोणतेही एक	**२० गुण**
	एकूण गुण	४०

Syllabus

B . A . Semester – IV (NEP) Level : 5.0

Major- DSC - Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645206

Course Title- Major-VI (Theory) - **सुत्तनिपात व जातक**

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Major – DSC – Pali & Prakrit Literature	645206	Major -VI (Theory) **सुत्तनिपात व जातक**	5	5	5	75	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात व जातक ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात व जातक ग्रंथातील तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल ३. सुत्तनिपात व जातक ग्रंथातील अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . ४ . सुत्तनिपात व जातक या ग्रंथातील अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . तसेच नैतिकता जोपासता येईल व जाताकातील बोध होईल**
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	**१ . पाली साहित्यातील ग्रंथातील अभ्यासाला आलेले सुत्त व जातक यांचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल अभ्यासामुळे सिलाचे महत्त्व समजून घेता येईल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील सुत्तपिटकाच्या खुद्दकनिकायातील सुत्तनिपात व जातक अतिशय महत्वाचे आहेत त्या संपूर्ण सुत्त व जातका मध्ये आलेल्या कथा तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे जातक वसुत्त असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. 3 .** सुत्तनिपात व जातक **या ग्रंथातील अनेक सुत्ताच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल.**

अभ्यासपत्रिका- ६ सुत्तनिपात व जातक

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	महावग्ग =पब्बज्जा सुत्त , पधान सुत्त , सुभासित सुत्त , सुन्दरिकभारदाज सुत्त	१२ तास	12 गुण
Unit – II	माध सुत्त , सभिय सुत्त , सेल सुत्त , सल्ल सुत्त	१२ तास	12 गुण
Unit – III	वासेट्ठ सुत्त , कोकालिक सुत्त , नाळक सुत्त, द्वयतानुपस्सना सुत्त	१३ तास	12 गुण
Unit – IV	जातक = नंगुटठ जातक नं. १४४ , संजीव जातक नं. १५०, मक्कट जातक नं. १७३ , दूभियमक्कट जातक नं. १७४	१३ तास	12 गुण
Unit – v	आदिच्चूपट्ठान जातक नं. १७५ , तिण्डुक जातक नं. १७७ , कच्छप जातक नं. १७८ , गिरिदंत जातक नं. १८४	१३ तास	06 गुण
Unit – VI	सिहचम्म जातक , बक जातक , उलूक जातक , रोहिणी जातक	१२ तास	06 गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . सुत्तनिपात , पाली हिंदी अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , सम्येक प्रकाशन, दिल्ली.

२ . जातक कथासंग्रह भाग – १ , २ व ३ मराठी भाषांतर धर्मानंद कोसंबी , महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ .

३. जातक कथा हिंदी अनुवाद , भदंत आनंद कोस्ल्यायान

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य स

Syllabus

B. A. Semester - IV (NEP) Level : 5.0

Major-IKS- DSC- Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645242

Course Title- Major- IKS - **पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -2**

Semester - IV	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. IV	5 . 0	IKS- Major DSC- Pali & Prakrit Language	645242	IKS-Major पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -2	1	1	1	15	एकूण गुण =25 अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण = 10 Class Test=15

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . पाली साहित्यातील तृतीय बोद्ध संगीती केव्हा व कुठे झाली त्याची माहिती होईल.** **२ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील पाटलीपुत्र येथे झालेल्या तृतीय संगीतीचे महत्व समजून घेता येईल त्याचे आयोजक कोण आणि कोणत्या संदर्भात घेण्यात आली त्याची माहिती मिळेल.** **३ . चौथी बोद्ध संगीती कुठे व केव्हा झाली त्या संगीतीचे काय महत्व होते त्याची माहिती होईल.** **४ . तिसऱ्या व चौथ्या संगीती मध्ये भाग घेणार्या भिक्षुंणची संख्या व ज्ञानाची माहिती होईल.** **५ . तिसऱ्या व चौथ्या बोद्ध संगीती मध्ये कशाचे संगायन करण्यात आले ते कळेल.**
Course outcomes /अभ्यासपत्रि केची फलनिष्पत्ती	**१ . पाली साहित्यात बोद्ध संगीतीचे अतिशय महत्त्व आहे. बुद्धाचे उपदेश त्या संगीतीमध्ये संगायन करण्यात आले त्या कार्य पनालीचा अभ्यास करता येईल .** **२ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील प्राचीन बोद्ध संगीतीचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल .** **३ . पाली साहित्यातील बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बोद्ध तत्त्वज्ञान समजून घेता येईल .** **४ . बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.**

(Major- DSC IKS) बोद्ध संगीती (कोर्स कोड = ६४५ २४२)

Unit / विभाग	**Contents/ उपघटक**	**/ अध्यापन तास**
Unit – I	तृतीय बोद्ध संगीती	७ तास
Unit – II	चतुर्थ बोद्ध संगीती	८ तास

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद),बुद्धभूमी प्रकाशन नागपूर.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . बोद्ध धर्म के २५०० वर्ष , डॉ. पी. व्ही. बापट , प्रकाशन विभाग, सूचना ओर प्रसारण मंत्रालय भारतसरकार

Syllabus

B. A. Semester - IV (NEP) Level : 5.0

Minor- DSC- Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645232

Course Title- Minor-IV (Theory) - खुद्दकपाठ व धम्मपद

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Minor – DSC –Pali & Prakrit Literature	645232	Minor- IV (Theory) खुद्दकपाठ व धम्मपद	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Title - ४ **खुद्दकपाठ व धम्मपद**

Course Objectives / **अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे**	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील खुद्दकपाठ व धम्मपद या ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्व काय आहे त्याचा अभ्यास होईल सोबतच त्यातील अभ्यासक्रमाचा लाभ घेता येईल. २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील धम्मपद ग्रंथातील गाथांचा अभ्यास करताना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . खुद्दकपाठ ग्रंथातील सुत्ताच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य जे बुद्धाचे वचन आहे बुद्धाने वेगवेगळ्या संदर्भात वेगवेगळ्या लोकांना सागितले ते अभ्यासता येईल . ४. धम्मपद या ग्रंथातील गाथेत बुद्धाला समाजातील अनेक प्रकारचे प्रश्न विचारण्यात आले त्यांनी अनेक तत्त्वज्ञानी यांना अनेक प्रकारचे प्रश्न विचारले त्या प्रश्ननाची उकल करून बुद्धाने कशा प्रकारे केली आणि ते बुद्धीच्या कसोटीवर कसे सत्य आहे त्याच्या अभ्यासाने विद्यार्थानमध्ये तार्कीकदृष्ट्या फार मोठा फरक जाणवेल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . खुद्दकपाठ व धम्मपद ग्रंथाच्या अभ्यासाने अभ्यासक आपल्या व्यवहारिक जीवनाचे महत्त्व समजेल व या ग्रंथामध्ये बोद्ध धम्मा संबंधीची अतिशय महत्त्वाची माहिती संग्रहित आहे ते कळेल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील खुद्दकपाठ व धम्मपद ग्रंथातील अनेक सुत्ताच्या व गाथाच्या अभ्यासाने ज्या तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . खुद्दकपाठ व धम्मपद ग्रंथ अभ्यासताना बुद्धाचा कशा प्रकारे प्रभाव दिसतो . एक प्रकारे ते बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . खुद्दकपाठ ग्रंथाच्या अभ्यासाने व्यवहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . धम्मपद या ग्रंथाच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल .

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास
Unit – I	खुद्दकपाठ ग्रंथाचा परिचय , खुद्दकपाठ ग्रंथाचे स्वरूप , खुद्दकपाठ ग्रंथाचे महत्व , सरणत्तय	१० तास
Unit – II	दससिक्खापदं, द्वत्तिसाकारो , कुमारपञ्हा , मङ्गलसुत्त ,	१० तास
Unit – III	रतन सुत्त , तिरोकुट्ट सुत्त , निधिकण्डसुत्त , मेत्तसुत्त	१० तास
Unit – IV	धम्मपद ग्रंथाचा परिचय , धम्मपद ग्रंथाचे स्वरूप , धम्मपद ग्रंथाचा परिचय , यमकवग्गो	१० तास
Unit – v	अप्पमादवग्गो , चित्तवग्गो , अरहतवग्गो , अत्तवग्गो	१० तास
Unit – VI	सुखवग्गो , पियवग्गो , लोकवग्गो , जरावग्गो	१० तास

संदर्भ ग्रंथ :- १ . धम्मपद , पाली -हिंदी अनुवादक , आनंद कौसल्यायन , सम्यक प्रकाशन, नई दिल्ली.

२ . धम्मपद , पाली -मराठी अनुवाद संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , प्रगतीवादी प्रकाशन , नागपूर .

३ . खुद्दकनिकाय पाली – हिंदी , भिक्षु जगदीश काश्यप , सम्यक प्रकाशन दिल्ली .

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . खुद्दकपाठ पाली – हिंदी , भिक्षु जगदीश काश्यप ,

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न **or** मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजुषा अभ्यासक्रमावर आधारित कोणतेही एक	२० गुण
	एकूण गुण	४०

Syllabus

B. A. Semester - IV (NEP) Level : 5.0

Minor-Elective- DSC- Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645233

Course Title- Minor Elective -V (A) (Theory) - **भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म - भाग –1**

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Minor – DSC – Pali & Prakrit Literature	645233	Minor Elective - V (A) भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म :भाग-१	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . पाली साहित्यात तथागत बुद्धाचे वचन असल्यामुळे व पाली साहित्यातील बुद्धाच्या चारीके संबंधी तसेच तथागताच्या जीवना संबंधी व प्राचीन बोद्ध स्थळांचा इतिहास विध्यार्थ्यांना समजून घेता येईल. म्हणूनच भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासाला घेतलेला आहे. २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील लुंबिनी या प्राचीन बोद्ध स्थळाचे तथागत बुद्धाच्या जन्मा संबंधी काय महत्त्व आहे हे अभ्यास करतांना समजून घेता येईल . ३ . बुद्धाला बुधत्त्व प्राप्ती झालेले स्थळ म्हणजे बोद्धगया तेथे ध्यान प्राप्ती संबंधीची माहिती प्राप्त होईल. ४ . बुद्धाने सारनाथला बुद्धत्व प्राप्त झाल्यानंतर पहिला उपदेश दिला त्याचा इतिहास अभ्यासता येईल. ५ . तथागत बुद्धाचे महापरिनिर्वान जेथे झाले त्या कुशीनारा प्राचीन बोद्ध स्थळाचे महत्त्व कळेल.**
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	**१ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासताना संपूर्ण बुद्धाची जीवनीचा अभ्यास होईल. २ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्माचा अभ्यस केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३. भगवान बुध्द आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासताना बुद्धाचा जन्म , मृत्यू , संबोधि आणि बुद्धाने वेळोवेळी दिलेले प्रवचन व त्यांचे महत्व लक्षात येऊन संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.**

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
युनिट = १	भाग पहिला :- जन्मापासून ते प्रव्रजेपर्यंत = कुळ , पूर्वज , जन्म , असीतमुनीचे आगमन	१० तास	१२ गुण
युनिट = २	महामायेचा मृत्यू , बालपण आणि शिक्षण , सुरुवातीची लक्षणे , विवाह	१० तास	१२ गुण
युनिट = ३	पुत्राचे संरक्षण करावयास पित्याच्या योजना , राजपुत्राला वश करण्यात स्त्रियांचे अपयश , महामंत्र्याकडून राजपुत्राची समजूत , राजपुत्राचे महामंत्र्यास उत्तर	१० तास	१२ गुण
युनिट = ४	शाक्य संघात प्रवेश , संघाशी संघर्ष , देश त्यागाची तयारी	१० तास	१२ गुण
युनिट = ५	मार्ग सापडला : परिव्रज्येचा , निरोप , गृहत्याग	१० तास	०६ गुण
युनिट = ६	राजपुत्र आणि त्याचा सेवक , छन्न परतला , शोकाकूल कुटुंब	१० तास	०६ गुण
गुण विभागणी	लेखी परीक्षा = ६० गुण, आणि अतर्गत मूल्यमापन = २० गुण, MCQ, चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजुषा 20 गुण ,	एकूण तास = ६० व एकूण गुण =६०	
प्रश्न पत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ ला – युनिट – १ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न २ रा - युनिट – २ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न 3 रा - युनिट – 3 वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ४ था – युनिट – ४ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ५ वा – युनिट – ५ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न पश्न ६ वा – युनिट – ६ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न	१२ गुण १२ गुण १२ गुण १२ गुण ०६ गुण ०६ गुण	

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद),बुद्धभूमी प्रकाशन ,नाग.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

****

Syllabus

B. A. Semester - IV (NEP) Level : 5.0

Minor Elective - DSC- Pali & Prakrit Literature

Course Code :- 645234

Course Title- Minor Elective -V (B) (Theory) - **भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म - भाग –2**

Semester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credies	Teaching Hourse (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam Type & Marks
B. A. Semester-IV	5.0	Minor – DSC –Pali & Prakrit Literature	645234	Minor Elective-V (B) Theory भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म :भाग-२	4	4	4	60	एकूण गुण =100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण = 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	**१ . पाली साहित्यात तथागत बुद्धाचे वचन असल्यामुळे व पाली साहित्यातील बुद्धाच्या चारीके संबंधी तसेच तथागताच्या जीवना संबंधी व प्राचीन बोद्ध स्थळांचा इतिहास विध्यार्थ्यांना समजून घेता यावा म्हणूनच भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ अभ्यासाला घेतलेला आहे. २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील भगवान बुद्धाचे संपूर्ण जीवन समजणे सहज होईल. ३ . बुद्धाने राजगृह येतून केलेल्या खडतर प्रवास, बिंबीसार राजाचा आग्रह, संन्यासी जीवनाचा अनुभव ४ . बुद्धाने केलेला त्याग बुद्ध आणि त्यांचा धम्म या ग्रंथातून अभ्यासकांना सहज कळेल . ५ . तथागत बुद्धाचे श्रावस्तीतील कार्य अनुभव व अनाथपिंडकाविषयी माहिती मिळेल .**
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	**१ . पाली साहित्यात बोद्ध प्राचीन स्थळांना अतिशय महत्त्व आहे . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म यातील बुद्धाचे तत्वज्ञान समजण्यासाठी या ग्रंथाचा अभ्यास करणे अतिशय महत्त्वाचे आहे. २ . भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म अभ्यासत असताना प्राचीन बोद्ध स्थळाचा अभ्यास होईल बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ .भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्माचा अभ्यास करतांना सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, शेक्षणिक,व्यवहारिक, नैतिक , कैटुंबीक, व्यापारिक ज्ञान प्राप्त होईल. ४ . बुद्धाच्या जीवनीचा अभ्यास करतायेईल व बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.**

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
युनिट = १	भाग दुसरा ते भाग सातवा : - कपिलवस्तूहून राजगृहाकडे प्रयाण , राजा बिंबीसार आणि त्याचा उपदेश , गौतमाचे बिंबीसारस उत्तर (पूर्वार्ध), गौतमाचे उत्तर (उत्तरार्ध)	१० तास	१२ गुण
युनिट = २	शांततेची वार्ता , समस्येची नवीन पृष्ठभूमी ,भृग्रुऋषीच्या आश्रमात , सांख्यत्त्वज्ञानाचा अभ्यास	१० तास	१२ गुण
युनिट = ३	समाधी –मार्गाचे प्रशिक्षण , तपस्येची कसोटी , तपस्येचा त्याग ,नव्या प्रकाशासाठी ध्यान साधना	१० तास	१२ गुण
युनिट = ४	ज्ञानप्राप्ती , नव्या धम्माचा शोध , बोधिसत्त्व गौतम सम्यक संबोधीनंतर बुद्ध झाले , भगवान बुद्ध आणि वैदिक ऋषी	१० तास	१२ गुण
युनिट = ५	तत्त्ववेता कपिल , ब्राम्हण – ग्रंथ , उपनिषदे आणि त्याची शिकवण , भगवान बुद्धाचे समकालीन	१० तास	०६ गुण
युनिट = ६	समकालीनांविषयी भगवान बुद्धाची वृत्ती , त्या गोष्टी ज्यांना भगवान बुद्धांनी त्याज्य ठरविले , त्या गोष्टी ज्यांत भगवान बुद्धांनी बदल केले , त्या गोष्टी भगवान बुद्धानी स्वीकारले	१० तास	०६ गुण
गुण विभागणी	लेखी परीक्षा = ६० गुण, आणि अतर्गत मूल्यमापन = २० गुण वस्तुनिष्ठ , स्वाध्याय व मौखिक = २० गुण एकूण गुण = १००	एकूण तास = ६०	एकूण गुण =६०
प्रश्न पत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ ला – युनिट – १ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न २ रा - युनिट – २ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न 3 रा - युनिट – 3 वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ४ था – युनिट – ४ वर आधारित or मध्ये दीर्घोत्तरी प्रश्न प्रश्न ५ वा – युनिट – ५ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न प्रश्न ६ वा - युनिट – ६ वर आधारित or मध्ये लघुत्तरी प्रश्न	१२ गुण १२ गुण १२ गुण १२ गुण ०६ गुण ०६ गुण	

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डा. भीमराव रामजी आंबेडकर , (अनु. भदन्त आनंद),बुद्धभूमी प्रकाशन , नागपूर.

३ . बुद्ध आणि त्याचा धम्म , डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर , सुगत प्रकाशन , नागपूर.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

****